

vyslychaly duchovní a opět zatýkaly. V říjnu 1961 tak byl rok po svém propuštění na svobodu opět zatčen i J. Hynek...

Následovala vyšetřovací vazba v Bartolomějské ulici v Praze a vyšetřování bylo ukončeno v polovině prosince 1961. Před Okresním soudem v Příbrami se pak obvinění zodpovídali z činů, paradoxně označených jako „rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví“. Za tuto činnost soud J. Hynka v lednu 1952 odsoudil na pět let odnětí svobody, která strávil v Ruzyni, na Pankráci, Mírově a ve slovenské Ilavě. Odtud byl v listopadu 1964 propuštěn kvůli zhoršujícím se zdravotnímu stavu na svobodu. Vrátil se do rodné Žebnice a v roce 1968 ještě nakrátko i ke kněžskému působení do Kardašovy Řečice, kde v říjnu 1973 zemřel.

Během žebnického pobytu se stýkal i s další významnou duchovní osobností Plzeňska, svým přítelem a spolužákem ze semináře Mons. Josefem Limpouchem.¹¹ Spojovaly je podobné osudy politicky perzekuovaných kněží i pobyt na severním Plzeňsku (Limpouch nalezl útočiště na faře v Potvorově).

Publikace je logicky uspořádaná, čtivě psaná a opatřená řadou zajímavých fotografických příloh. Jedinou její „vadou na krásu“ je absence odkazů na v textu zmiňované a hojně citované archivní prameny a další informační zdroje. I tak se však jedná o přínosnou biografickou studii o životě a díle osobnosti, která svým významem výrazně překročila hranice západočeského regionu.

Karel Řeháček

David JUNEK – Stanislav KONEČNÝ, Dějiny města Poličky, Polička 2015, 588 s.

Při kulatém výročí plných 750 let od založení půvabného východočeského věnného města českých královen Poličky vyšla reprezentativní a na první pohled monumentální monografie jejích dějin. Na první pohled, jelikož na ten druhý přece jen textu a ani stran není tolik, větší font písma (a silný papír) totiž vykonal při tvorbě recenzovaného „špalku“ své. Oba autoři, muzejník David Junek a archivář Stanislav Konečný, jsou v případě poličské historie jistě osobami z nejpovolanějších a oba také na tomto poli mají již nemálo publikačních výstupů, nejenou i společných, takže lze hovořit o opravdu sehraném týmu.

O prehistorickém osídlení oblasti se toho od nich moc nedovídáme (až na zmínku ke geobotanické problematice), podobně ani o době, která předcházela vlastnímu založení města v roce 1265, jež vzniklo asi na místě vsi poddané litomyšlskému klášteru. Význam termínu Police/Polička, ale čtenáři vysvětlují, a tím do budoucna v jeho povědomí zamezují zaměnění s kusem nábytku: Šlo o rovinu, přesněji o rovinku. Původ prvních osadníků není znám, předpokládají se však Němci, jelikož v bezprostředním okolí až do dob nejnovějších leželo Hřebečsko, německý jazykový ostrov. Překlad zakládací listiny v knize nechybí, což platí i pro citace dalších významných (i méně významných) historických dokumentů, jichž je někdy až příliš, resp. v příliš dlouhém podání, navíc bez odpovídajícího komentáře a interpretace, což je okaté mj. u roku 1989. Nicméně, zpět do středověku.

11] Anežka SUKOVÁ – Karel ŘEHÁČEK, *Muž pevný a čestný... Msgr. Josef Limpouch (1895–1965)*, Plzeň 2011, 66 s.

To, čím je Polička známa po celé zemi, jsou její hradby, které se rovněž v knize těší adekvátnímu zájmu. 113 původních parcel, na nichž zanedlouho vznikly právovárečné domy, zpočátku chránily jen palisády, postupně nahrazované mohutným gotickým fortifikačním systémem se čtyřmi bránami a devatenácti půlválcovými věžemi. Bez zájmovosti není, že po několik let Poličku ze Svojanova spravoval jihočeský velmož Závaš z Falkenštejna a že nebýt jeho konfliktu s panovníkem, mohla být městem poddanským. V roce 1307 však byla dána do zástavy královně a etablovala se jako město věnné. Faktem, na který není nijak upozorněno, ovšem je, že věnnými městy se stala všechna východočeská královská města...

Za husitských válek byla Polička obsazena pražany a zřejmě odsud byli vyhnáni Němci, její počesťování ale probíhalo podle autorů již dříve. Za Jiřího z Poděbrad se stala jednou z jeho opor, za Jagellonců pokračovalo budování hradeb, 16. století přineslo mj. první velkou vlnu požárů a v roce 1547 trest za protihabsburský stavovský odboj, který následoval společně s emigrací, rekatolizací a dragonádami i po událostech bělohorských. A k tomu všemu se ve čtyřicátých letech 17. století přidaly nevídané švédské návštěvy. Přesto se Polička s válečnými důsledky vyrovnala relativně rychle a v době barokní vstoupila do své druhé zlaté éry, jak to Junek s Konečným patřičně zdůrazňují. Morových epidemií a demografického regresu zůstala ušetřena, díky textilnictví (ale i třeba sklářství) hospodářsky kvetla. A díky tomu kvetla také stavebně, když si právě tehdy vybudovala svou honosnou radnici, mariánský obelisk podle Pacákova projektu i další vynikající sochařská díla, též samotné náměstí se stalo důmyslně komponovaným barokním prostorem. Bohužel, pozornost kunsthistorické stránce poličských dějin je v ostrém kontrastu s tou sociální, demografickou, hospodářskou i kulturní – zdá se tak, že např. pro poznání raně novověkých lokálních elit, jejich zájmů, profesního zaměření, intelektuálního záběru, majetkového zázemí atd., stejně jako pro poznání poličských společenských vrstev vůbec stále chybí základní pramenný výzkum. Toto desideratum líčení obecných událostí (jako prusko-rakouských válek, kde se na s. 190-192 netýká Poličky vlastně nic) samozřejmě nemůže nahradit. Situace se o něco zlepšuje až se samým sklonkem 18. století, kdy je pozornost věnována novému magistrátu, odnětí hrdelního práva, školství či náboženství – vždyť právě na Poličku měl toleranční patent velký ohlas.

Na začátku století následujícího se ve městě rozvíjí především plátenictví, díky němuž (resp. ziskům z něj) si jeden z místních mohl zakoupit svojanovské panství a jiný byl nobilitován. A podobně nastupuje i kultura: v Poličce se hraje divadlo, působí ostrostřelci a také psaví písmáci, počet publikací o dějinách města dosahuje v Čechách nadstandardního počtu, a to vše se ještě znásobilo po pádu Bachova neo-absolutismu. Jenže ještě předtím, roku 1845, přišel fatální požár, který setřel starobylý ráz města a po něm následovala rozsáhlá přestavba v převážně klasicistním duchu, přinášející nový fenomén – poličská vyřezávaná domovní vrata. Svou novogotickou podobu také dostal kostel sv. Jakuba, v jehož věžní světelnice se místnímu pověznému roku 1890 narodil rodák z nejslavnějších, Bohuslav Martinů, jehož osudy pak autoři sledují napříč dalšími obdobími, tj. nelíčí je najednou. Nezapomněli však ani na jistě pozoruhodnou postavu buditele a literárního kritika Josefa V. J. Michla, známého (v české literatuře především díky T. Novákové) jako Drašar. Po zrušení roboty a feudálních poměrů zůstal Poličce, nově okresnímu městu, velmi solidní nemovitý majetek, k němuž ještě roku 1910 zastupitelé přikoupili hrad Svojanov. Přesto na přelomu 19. a 20. století průmyslově zaostalo, i kvůli pozdnímu přivedení železnice, pro industriální rozvoj nezbytné.

Třetí zlatý věk je tak v Poličce spojen až s první republikou, charakteristickou čilým stavebním ruchem a budováním nových čtvrtí, obytných domů a užitkových budov. Svůj rukopis tehdy městu vtiskl i významný architekt poličského původu Bohuslav Šmíd, jehož vila patří ke skvostům funkcionalistického stavitelství. Autoři neopomíjejí ani další významné stavby, Masarykovu školu nebo husitský sbor. Ačkoli byla Polička v předvečer druhé světové války drtivě česká, dostala se po Mnichovu překvapivě Němcům a až po několika týdnech se ze záboru zase vrátila ke druhé republice. Za války se ani město na Vysočině nevyhnulo perzekuci českého živilu a deportacím židovského obyvatelstva, na konci vyčerpávajícího ozbrojeného konfliktu pak bylo přeplněno utíkajícími Němci. Po válce došlo k obnově poličského okresu, ale jen do roku 1960, kdy zanikl a Polička připadla pod Svitavy. Za socialistické éry se, jak známo, mj. znárodňovalo, což autoři sledují velmi detailně, když procházejí živnostníka po živnostníku a udávají i, co v lokalitě jejich živnosti funguje dnes. Líčí rovněž příběh perzekuovaného zemědělce, „kulaka“, Ladislava Kováře, donuceného při kolektivizaci ke vstupu do JZD; nemalý prostor je osobám pronásledovaným režimem věnován ostatně i v období normalizace. Poličské tváři přibyla dobově charakteristická panelová sídliště, naštěstí ji ale nijak výrazně nepostihly demolic a středověké hradby se dokonce dočkaly rekonstrukce a staly se oblíbenou turistickou atrakcí. Sametová revoluce je načrtnuta v knize už jen zběžně, což platí rovněž pro porevoluční období, dotažené až do roku 2015 a zaměřené přednostně na novou výstavbu, vznik soukromého sektoru a kulturní podniky (mj. navrácení a rekonstrukce Svojanova).

David Junek a Stanislav Konečný nepochybně vytvořili podobně jako Jindřich Francek se svým Jičínem pendant k edici *Dějiny měst* Nakladatelství Lidové noviny. Přesto je možná škoda, že i jejich opus nevyšel v této řadě, byť by to bylo za cenu toho, že by musel být přepracován a k projektu přizváni další autoři, mj. někdo z řad archeologů či kunsthistoriků, ale i úžeji specializovaných historiků. V NLN po prvních svazcích již ty další také vycházejí s plným odborným aparátem, včetně poznámek pod čarou, na které autoři poličských dějin rezignovali a spokojili se s výčtem použitých pramenů a literatury vždy za každou kapitolou. Výklad je přitom mnohdy pojat velmi zešíroka, snad s ohledem na laické lokální publikum, s nímž autoři při četbě počítají primárně. Vysvětlovány jsou tak i obecně známé termíny (typu lokátora, měř, stezek, apod.), obšírně líčeny obecné události různých válek i jiné, s nimiž Polička měla málo co do činění a ve výkladu pak také ustupuje do pozadí. Faktografických chyb není, mohu-li soudit, mnoho. Ploucarovští (s. 103) ale jistě nebyli povýšeni do šlechtického (sic!) stavu, nepochybně šlo jen o erbovní měšťaňy; Filip Fabricius nebyl ani písařem, ani si ke jménu nepřipojoval označení Platter (s. 117), Torstenssona/Torstensohna nelze psát jako Torstenson (s. 132). Rovněž gramatické chyby jsou jen občasné a vyčerpávají se spíš na poli interpunkce, stylistické lapsy se prakticky neobjevují, autoři a redakce odvedli poctivý kus práce, text je poměrně čtivý a plynulý. Na druhou stranu ale také silně deskriptivní, chtělo by se říci až neo-pozitivistický, což však nemusí být nutně bráno jako výtka, byť metodologii historické vědy a moderní historiografické proudy autoři při psaní knihy nezohlednili. Co však postrádám výrazněji, jak už bylo naznačeno, jsou hlubší sondy do socio-kulturní problematiky, zvláště raně novověké kapitoly jsou v tomto ohledu až příliš povrchní. Přílohám není takřka co vytknout, je tu přehledná chronologie poličských dějin, seznam královen coby místní vrchnosti, soupisy představitelů místní správy a samosprávy, stejně jako správy církevní, počty domů a obyvatel, biogramy významných poličských osobností, přehled památek a místních částí, seznam nejvýznamnější literatury (snad jen ten by mohl být

delší a připojen k němu i závěrečný seznam pramenů). Proč je však zpracován jen rejstřík jmenný a nikoli již místní? Obrazový doprovod patří k přednostem knihy. Celkový výsledný dojem recenzenta z knihy je přes dílčí připomínky pozitivní – další z královských věnných měst získalo svou reprezentativní (byť jistě nikoli vyčerpávající a definitivní) monografii s množstvím informací, které pro místní čtenáře mohou být studnicí jejich historického poznání a zdrojem hrdosti na město, v němž žijí.

Jan Kilián

Sarah HELM, *If This Is A Woman. Inside Ravensbruck: Hitler's Concentrations Camp for Women*, Little, Brown, London 2015, 748 s.

V roce 1938 naplánoval Heinrich Himmler výstavbu dalšího koncentračního tábora. Poblíž vesnice Ravensbrück v jezerní krajině Meklenburska jej postavili vězni koncentračního tábora Lichtenburg. Nový tábor byl určen pro ženy, které – vědomě či nevědomě – nezapadaly do nacionálně socialistické společnosti: prostitutky, asociálky, andělíčkářky, zlodějky, ale i komunistky, socialistky, Svědkyně Jehovovy, Židovky, Cikánky, později i odbojářky, válečné zajatky a rukojmí, atd. Tábořem prošlo více než 130 000 žen, počet obětí je odhadován na 30 až 50 tisíc. Největší zátěží prošel tábor v roce 1944, kdy do něj bylo natěsnáno – za otřesných hygienických podmínek – na 70 000 žen.

Koncentračním tábořem Ravensbrück se americká novinářka Sarah Helmová začala zabývat během psaní své první práce, věnované Vere Atkinsově,¹⁾ která vedla výcvik britských speciálních jednotek (Speciál Operations Executive, SOE) a která po válce zjistila, že některé příslušnice jejich oddílů byly uvězněny a také zavražděny právě v Ravensbrücku. Zevrubně provedený výzkum autorku přivedl k tragickým osudům mnoha dalších obětí.

Ravensbrück přitom nepatřil a stále nepatří mezi nejznámější místa nacionálně socialistického teroru. Jednak nebyl tábořem vyhlazovacím, jednak se nacházel na území někdejšího východního Německa, kde od roku 1959 plnil roli památníku komunistického odboje, který ve zkratce tvrdil, že všichni pachatelé pocházeli ze Západu, zatímco odbojáři z Německa východního. Osvobození Ravensbrücku Rudou armádou na konci dubna roku 1945 navíc nebylo ani patřičně zdokumentováno. Příběh ženského koncentračního tábora vlastně ani nezapadá do historie holocaustu, neboť počet židovských vězeňkyň byl vždy relativně malý. V roce 1942 (po odeslání několika tisíc židovských žen do Osvětimi) byl Ravensbrück – dle Himmlerova prohlášení – dokonce „Judenfrei“. Židovky, zejména maďarské, tvořily asi 25%, ne vždy však byly vězněny pro svůj původ, ale z důvodů zcela jiných. Často se jednalo o vězeňkyně politické. Umíraly či byly odesílány na smrt častěji než „árijky“.

1) Sarah HELM, *A Life in Secret. The Story of Vera Atkins and the lost Agents of SOE*, London 2006.